

**Платонова Євгенія Олегівна**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,  
кандидат юридичних наук, доцент*

## **ЗАГАЛЬНЕ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ТА МЕЖІ ЙОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Право загального водокористування громадян ґрунтується на природно-правовій доктрині і регламентує права та обов'язки, межі та порядок вільного, без закріплення за конкретними суб'єктами і отримання дозволів, безоплатного, рівноправного використання вод як необхідного засобу забезпечення життєдіяльності людини для задоволення пізнавальних, естетичних, освітніх, наукових, рекреаційних, оздоровчих, туристичних та інших потреб. Право загального водокористування реалізується на підставі правової норми без дотримання особливих процедур.

Загальне використання водних ресурсів характеризується незначним навантаженням на екосистему: забір води здійснюється без застосування споруд або спеціальних технічних пристроїв, а забруднюючі речовини у водні об'єкти не скидаються (наприклад, купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин). Як правило, його здійснюють громадяни для задоволення своїх потреб безоплатно, без закріплення водних об'єктів за окремими особами та без надання відповідних дозволів. Юридичні особи в певних випадках також можуть використовувати об'єкти в порядку загального водокористування.

Основними ознаками права загального водокористування є:

- спрямованість на задоволення своїх особистих потреб, а саме: оздоровчих, рекреаційних, культурних, естетичних, питних, господарських тощо. На їх задоволення спрямовані наступні види загального водокористування: купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин, забір води з водних об'єктів без застосування споруд або технічних пристроїв та з криниць. При цьому можна виділити порядок здійснення права загального

водокористування в рекреаційних, оздоровчих, спортивних цілях (окремі вимоги до його забезпечення та безпосередньої реалізації встановлені в Порядку обліку місць масового відпочинку населення на водних об'єктах, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2002 року № 264, Правилах охорони життя людей на водних об'єктах України, затверджених наказом МВС України від 10 квітня 2017 року № 301 та особливий порядок, умови загального водокористування, яке здійснюється для задоволення господарсько-побутових та питних потреб населення в порядку нецентралізованого водопостачання, згідно ст. 60 ВК України);

- безоплатний характер водокористування;
- відсутність потреби одержання спеціального дозволу;
- здійснення без закріплення водного об'єкта за окремими водокористувачами

виходячи з конституційного права кожного громадянина користуватись природними обертми, що є власністю українського народу.

Здійснювати право загального водокористування громадяни можуть на всіх водних об'єктах, за винятком випадків обмежень, які встановлені ч.ч.2-6 ст. 47 Водного кодексу України. Вони пов'язані з різними причинами.

По-перше, обмеження права загального водокористування, зокрема встановлення заборон чи обмежень щодо купання, плавання на човнах, забір води для питних або побутових потреб, водопій тварин, допускається в інтересах охорони життя і здоров'я громадян, охорони навколишнього природного середовища, якщо існує загроза порушення відповідних відносин. Так, згідно з ч.2 ст. 47 ВК України, з метою охорони життя і здоров'я громадян, охорони навколишнього природного середовища та з інших передбачених законодавством підстав районні і міські ради за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та інших державних органів встановлюють місця, де забороняється

купання, плавання на човнах, забір води для питних або побутових потреб, водопій тварин, а також за певних підстав визначають інші умови, що обмежують загальне водокористування на водних об'єктах, розташованих на їх території.

Пункт 7 ст.9 та п.3 ст.10 ВК України відносять до компетенції районних, сільських, селищних, міських та районних у містах рад встановлення правил загального користування водними об'єктами. При цьому, місцеві ради зобов'язані повідомляти населення про встановлені ними правила, що обмежують загальне водокористування.

По-друге, обмеження загального водокористування і навіть заборону на здійснення останнього може встановити орендар на водному об'єкті, наданому йому в оренду, однак тільки за погодженням з орендодавцем, про що має бути зазначено в договорі. Про обмеження чи заборону загального водокористування на водному об'єкті, наданому в оренду, обов'язково повідомляється населення.

Сьогодні, у більшості випадків, місцеві органи влади та місцевого самоврядування у відповідних локальних документах, що регулюють орендні відносини, та у конкретних договорах встановлюють умови здійснення загального водокористування з максимальним урахуванням інтересів водокористувачів. Так, згідно ст. 51 ВК України, орендарі водного об'єкта зобов'язані передбачити місця для безоплатного забезпечення права громадян на загальне водокористування (купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство тощо). При визначенні таких місць перевага надається традиційно розташованим місцям масового відпочинку. У межах населених пунктів забороняється обмеження будь-яких видів загального водокористування, крім випадків, визначених законом. Якщо заборон та обмежень в договорі про оренду не встановлено, загальне водокористування визнається дозволим без обмежень. Також орендар зобов'язаний доводити до відома населення умови водокористування. У випадку самовільного встановлення орендарем обмежень і заборон може порушуватись питання про розірвання договору оренди водного об'єкта.

Слід зауважити, що обмеження на здійснення загального водокористування передбачені законодавством і в інших випадках, зокрема, з метою дотримання охоронного режиму водних об'єктів. Так, п.6 Правового режиму зон санітарної

охорони водних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 18 грудня 1998 року № 2024, у межах першого поясу зон санітарної охорони, які встановлюються у районах забору води для централізованого водопостачання населення, лікувальних та оздоровчих потреб, забороняються купання, прання білизни, вилов риби, водопій худоби та інші види водокористування, що впливають на якість води.

Здійснення права загального водокористування та встановлення його обмежень тісно пов'язане з користуванням землями водного фонду, які забезпечують доступ до водних об'єктів та мають окремий правовий режим і регулювання в рамках земельного законодавства. Так, практично будь-яка діяльність, пов'язана із задоволенням рекреаційних потреб на водних об'єктах, передбачає використання прибережної та берегової зони. Право землекористування в такому випадку є необхідною умовою реалізації права громадян на загальне використання вод, а відтак, є безоплатним, не потребує виділення чи закріплення земельної ділянки за конкретною особою.

Проте, відсутність законодавчих положень щодо права загального використання земель водного фонду вже сьогодні створює громадянам значні перешкоди, а подекуди й унеможлиблює використання як земель, так і водних об'єктів для задоволення життєво необхідних потреб. Перешкоди в здійсненні загального водокористування можуть бути підставами для вилучення наданої земельної ділянки, що підтверджується судовою практикою. Тому вкрай необхідним є внесення до гл. 12 Земельного кодексу України правової норми, яка б визначала види та порядок користування землями водного фонду, встановлювала принцип пріоритету права загального користування землями водного фонду в рекреаційних цілях.